

to- vai informaatioyhteiskunnaksi, tieteen tuottaman tiedon välittyminen on oleellinen kysymys.

Pertti Suhonen

Peeärrä on pahasta - entäs sitten?

BLYSKAL, Jeff & Marie. PR: How the Public Relations Industry Writes the News. New York: William Morrow and Company, Inc., 1985. 241 s.

PR, siis nyky-suomalaisittain tiedotustoiminta, sen kuin vain voimistaa otettaan toimituksista. Symbioosi sen kuin vain tiivistyy. PR on sofistikoitunut ja jättänyt jo aika päiviä taakseen "lehdistö-agenttien" ajan kömpelyydet. PR-miehet ovat vihdoin saaneet sen mitä ovat pitkään halajaneet: tunnustetun aseman omissa organisaatioissaan.

Näin sen näkevät Jeff ja Marie Blyskal - kuvatessaan peeärrän vaikutusta joukkotiedotukseen nykypäivän Yhdysvalloissa.

Kirja on aika lailla historiaton. Kirjoittajat kirjoittavat kuin eivät olisi tietoisia siitä, että "PR:n isä" Ivy Lee pani vanhan Rockefellerin esiintymään valokuvaajien edessä nykyajan malliin jo ennen ensimmäistä maailmansotaa. Tai että "lehdistöagentuurivaiheen" lisäksi on moni PR:n tarkastelija erotellut tässä kehityksessä muitakin vaiheita.

Mutta jos joku haluaa saada havainnollisen kuvan siitä, millaisia temppeja PR-miehet tänä päivänä harjoittavat, niin siitä vain Blyskaleita lukemaan. Kirja on täynnä kiintoisia caseja.

Yksi case on Case Grenada, loppuvuodelta 1983. Blyskalit soimaavat - ja ehkä ihan syystä - sitä laajaa sopulilaumaa, joka antautui USA:n invaasiovoimien julkistaman "tiedotussulun" edessä; ja joka tyytyi perustamaan tapahtumakuvauksensa USA:n puolustusministeriön tiedonantoihin ja fotopakkausiiin. Blyskalien sankareita ovat - ja ehkä ihan syystä - New York Postin miehet, jotka

yksinä harvoista hoitivat itsensä Barbados-saarilta veneellä Grenadalle.

Yhdysvaltain yli 100.000 henkilöä käsittävä PR-väki on leimautunut Blyskalien silmissä "orkestroijiksi" (muistettakoon, että jo Mussolini puhui maansa lehdistön orkestroinnista). Kirjoittajat esittelevät niitä jo monista aiemmista yhteyksistä tuttuja lukuja jotka kertovat USA:n sanomalehtien jutuista 40 tai jopa 50 prosentin olevan PR-lähtöisiä. Jopa New York Timesin kaltainen laatulehti on liian varomaton ja naiivi PR-miesten kavaluuden edessä, väittävät Blyskalit.

* * *

Kyseisen kirjan kaltaisia ravisteluteoksia tarvitaan. Niin journalistien kuin suuren yleisönkin on syytä saada aika ajoin muistutuksia siitä, että toimituksen riippuvuus ulkopuolisista lähteistä voi olla yhä vain kasvamassa. Ja journalisteista itsestään ei ehkä ole tämän toittotajiksi; he ovat ehkä sittenkin liian pitkälle asianosaisia - mukavuudenhaluisia symbioosissa viihtyjiä.

Vaikka eiväthän Blyskalit tietenkään ole ensimmäisinä asialla. Tiedotustoiminnan ja journalismin välisiä yhteyksiä on yhdysvaltalaisesta näkökulmasta analysoitu viime vuosina esimerkiksi teoksessa Rubin (1977). Ruotsissa ilmestyi hiljan Olssonin voimakkaasti kantaa ottava teos (1984). Unohtamatta omasta maastamme esimerkiksi Miettisen lisensiaattityötä (1977) tai Helven tutkielmaa (1968). Jälkimmäinen ansaitsee pienimuotoisuudestaan huolimatta huomion, sillä se lienee ollut ensimmäinen yliopistollinen tutkielma, jossa otettiin tarkasteltavaksi tiedotustoiminnan vaikutukset journalismiin.

Toisaalta näkökulma Varokaa-Kavala-Peeärrää voi tuntua jo puisevan monesti toistetultakin. Columbia Journalism Reviewin arvostelussa (Boot 1985) osutaan epäilemättä oikeaan todettaessa Blyskaleiden näkökulma PR:ään "kohtuuttoman moralistiseksi".

* * *

PR:n vaikutuksen luonnetta pitäisi siis problematisoida pidemmälle.

Sopii esimerkiksi kysyä, onko ulkolähtöisen toimituksellisen aineiston suhteel-

linen osuus todella kasvanut vai ei. Jotta emme suotta glorifioisi Vanhoja Hyviä Päiviä, muistakaamme että esimerkiksi sanomalehdet ovat alun alkaen olleet - tai olleet pakotettuja olemaan - hyvin avosyylisiä ulkopuolista tarjontaa kohtaan. Voisimme ehkä operoida käsitteellä sanomalehtien aineiston yhteistymiskehitys. Ja todeta, että (1) jo aivan alussa lehdet ovat sumeilematta saksineet uutisia toistensa palstoilta; että sitten tulivat yhteistarjontoineen (2) uutistoimistot; ja nyt aivan viime vuosikymmeninä yhä voimakkaammin (3) tiedottavat yhteisöt. Pessimisti voi nähdä meidän osin siirtyneen neljänteenkin vaiheeseen: siihen, että tiedottavat yhteisöt voivat, kuten esimerkiksi Herbert I. Schiller (1982) on ilmissut pelkäävänsä, ohittaa uuden tekniikan ansiosta journalistiset gate-keeperit jopa kokonaan, ja lähestyä yleisöä aivan suoraan.

Toisaalta on kuitenkin merkittäviä vastatrendejä. Toimitusten koot ovat kasvaneet, mikä ilmenee hyvin selvästi esimerkiksi Esko Keräsen väitöskirjasta (1984). Tästä erikoistumiselle (ja erikoistoimittajahan kykenee toki olemaan yleismiehiä valppaampi PR-miesten mahdollisten harhautusyritysten edessä) myös ns. uutisten juttujen (jotka lienee katsottava yleensä paljon vapaammiksi PR:n vaikutuksista) tekemiselle.

Vaikea siis sanoa, ovatko mediat tänä päivänä sisältönsä suhteen enemmän vai vähemmän ulkoa-ohjattuja kuin vaikkapa anno 1887 tai anno 1937.

Joka tapauksessa lienee lähes itsestään selvää, että professionaalit vaikuttamisen tekniikat ovat yhä ja yhä hioutuneempia. Siinä Blyskalihin on täysi syy yhtyä.

* * *

Kirjoittajaparin ansioksi on luettava myös, että kirjassa pyritään pohtimaan käytännön ulospääsykeinoja PR:n herruudesta.

Aivan loppusivuilla on 11 reseptin luettelo. Poimittakoon resepteistä tähän vain yksi. Jeff ja Marie Blyskal kehoittelevat vähentämään nimettömien lähteiden käyttöä. Todellakin! Sellaisten "strategisten rituaalien" kuin epämääräisiin "asioista perillä oleviin lähteisiin" viittämisten taa on liian helppo kätkeä se

tosiasia, että jutun syytöytehdas löytyykin esimerkiksi jonkin firman tiedotusosastolta tai johtoportaalta.

"Nimettömiin lähteisiin turvaututtakoon vain äärimmäisessä hätässä", kehoittelevat Blyskalit.

Ehkä meillä Suomessa(kin) on keskusteltu tästä asiasta aivan liian vähän.

Toki keskustelu aiheesta on helppo tyrmätä vastaiskulla: mitä, pyrkiikö joku käymään journalistien perinnäisen lähteensuojaamisoikeuden kimppuun.

Moinen tyrmääminen ei kuitenkaan edustaisi kovinkaan suurta älyllistä rehellisyyttä.

Jyrki Pietilä

Kirjallisuus

BOOT, William. Taking the bait. Columbia Journalism Review, November/December 1985.

HELVE, Lauri. Tiedotusmateriaalin käsittelystä Helsingin Sanomien ja Uuden Suomen talousosastoissa. Sanomalehtiopin tutkielma, Tampereen yliopisto 1968.

KERÄNEN, Esko. Muuttuva työnkuva: Toimitustyön differentioitumiskehitys Suomen sanomalehdistössä. Suomen sanomalehdistön historia -projektin julkaisu, n:o 24. Huhmari 1984.

MIETTINEN, Jorma. Aineiston vaikutuksista lehtitiedon tuotantoprosessissa. Tiedotusprosessin erittelyä tiedon tuotannon näkökulmasta. Tiedotusopin lisensiaattitutkielma, Tampereen yliopisto 1977.

OLSSON, Åke. Maktens krönikörer. Om underklass och överklass i svenska nyhetsmedier. Södertelje 1984.

RUBIN, Bernard & associates. Big Business and the Mass Media. Lexington, Massachusetts 1977.

SCHILLER, Herbert I. Who Knows: Information in the Age of the Fortune 500. Second printing. Norwood, New Jersey 1982.